

УДК: 502.31:130.2.001.76

О.В. ЧУМАК

Запорізький національний технічний університет, Запоріжжя

ЕКОЛОГІЧНА КУЛЬТУРА ЯК СКЛАДОВА ІННОВАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ СУСПІЛЬСТВА ТРЕТЬОГО ТИСЯЧОЛІТТЯ

У статті аналізуються особливості ноосферної екологічної культури та культури екологічної безпеки, які виступають складовою розвитку інноваційної культури суспільства XXI століття та є ключовим ресурсом трансформації різних сфер людського буття; визначено етичні проблеми, пов'язані із впровадженням у реальне життя нових надвисоких технологій, що є основою для зміни відносин у форматі «людина-природа».

Ключові слова: інноваційне суспільство, інноваційна культура, екологічна культура, культура екологічної безпеки, науково-технічний прогрес, новітні надвисокі технології, екологічна етика, екологічна освіта

Вступ. Глобалізаційні зміни кінця XX – початку XXI ст. охоплюють усі сфери буття людини та життєдіяльності суспільства. Але чи не найбільший вплив глобалізаційних чинників спостерігається у сфері культури, що дає підстави стверджувати: зміни, що відбуваються у культурі, характеризуються всеосяжністю та набувають принципово нових рис порівняно із змінами попередніх історичних часів.

Незважаючи на значний обсяг публікацій, присвячених різним аспектам глобалізації та долі культури [1; 2; 3], питання щодо природи культурних змін, рушійних сил і їхньої спрямованості все ще залишаються відкритими. У зв'язку з цим актуалізується проблема вивчення природи та сутнісних характеристик, специфіки культурних змін особливо за умов сучасної екологічної кризи в умовах інноваційних перетворень суспільства, що глобалізується, прогнозування наслідків таких змін, а також розроблення адекватних стратегій реагування на них.

Метою статті є філософський аналіз особливостей екологічної культури як складової інноваційної культури третього тисячоліття. Мета дослідження досягається шляхом розв'язання наступних завдань: проаналізувати феномен екологічної культури як складової розвитку інноваційної культури; з'ясувати сутність і значення феномену «інноваційна культура»; визначити основні проблеми і напрями формування екологічної культури; показати значення і необхідність формування екологічної культури у розвитку інноваційного суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

У сучасній соціально-філософській літературі існують різні підходи щодо визначення сутності інноваційної культури та її важливої складової – екологічної культури, проблем та перспектив їх формування в умовах розвитку інноваційного суспільства. Дослідженню загальних проблем та

перспектив використання наукоємних технологій у різних сферах людської діяльності присвячено багато робіт закордонних авторів, зокрема У.Бека, Ф.Фукуями, Р.Бехмана, Б.Юдіна та інших. Етичним аспектам впровадження новітніх технологій у реальне життя присвячені праці американських дослідників Б.В.Левенстайна, К. Дж.Престона, Д.Шумера, російського вченого О.В. Летова. Основним експертом з питань впливу наукоємних технологій на планетарну цивілізацію є вітчизняний науковець Лукьянець В.

Сучасна наука активно досліджує інноваційну культуру як один з механізмів адаптації людини до інноваційного середовища. Сьогодні вона у центрі уваги економістів (С. Биконя, В. Гусев, Дж. Епштейн, А. Ніколаєв, Б. Санта, Г. Тернквіст, Р. Шелтон), соціологів (Ю. Карпова, Б. Лісін, В. Фокіна), педагогів (О. Аматыєва, Н. Гавриш, А. Герасимов, О. Єфросініна, Л. Єлізарова, О. Козлова, А. Кальянов, І. Логінов, В. Носков, Л. Овсянкін, Л. Холодкова, В. Чернолес). Це явище науково обґрунтовано в дисертаційних роботах Р. Миленкової, І. Циркуна та інших. Проблема формування екологічної культури присвячені праці Бейлін М., Карпенко В., Лесникової І., Шевель А. та інших дослідників. Між тим обрана тема наукової роботи вимагає подальшого філософського аналізу.

Обговорення проблеми

Сучасний аналіз соціальних, політичних, економічних трансформацій суспільства ХХІ ст. неможливий без системних досліджень культурного простору. Попри велику історію формування й розвитку феномена культури в життєдіяльності людини, на жаль, на сьогодні так і не склалося єдиної думки щодо її визначення, структури та сутності. З урахуванням особливостей сьогодення серед численних визначень культури за основу можна взяти розуміння її передусім як сукупність матеріальних і духовних цінностей, створених унаслідок цілеспрямованої діяльності людства протягом її історії, а також взаємовідносин, що склалися в процесі споживання, відтворення цих цінностей і їх розподілу та обміну [4, с.135]. Потужним чинником соціокультурної трансформації суспільства третього тисячоліття є науково-технічні і технологічні революції останніх десятиліть, особливо в інноваційній сфері та сфері комунікацій. Вони знаменують собою початок нового етапу глобальної еволюції *Homo sapiens*'а, який характеризується залежністю від рівня розвитку наукоємних технологій. Позитивно цей факт трактують прихильники третьої культури, стратегією яких є звільнення людини не тільки від соціальних, але і біологічних (у тому числі й генетично обумовлених) обмежень, що сковують його свободу дій. Це стратегія творчого конструювання людської природи відповідно до проєктів, що створюються самими людьми. Тож дослідник, у руках якого з'являються найпотужніші технології, перетворюється на конструктора, що кардинально трансформує першооснови живої та неживої матерії на свій розсуд [5, с.12]. У результаті такої діяльності у середовищі існування людини (а не в навколишньому середовищі) з'являються два типи матерії: матерія, що виникла в ході природної еволюції Всесвіту, і сурогатна матерія. В цих умовах можна говорити існування буття планетарної цивілізації і

Чумак О.В., 2011

буття людини у всій його повноті, які представлені опозицією природної і надприродної онтології.

До основних складових елементів надприродної онтології вітчизняний науковець С. Кондратенко відносить: штучні атоми й об'єкти з наперед заданою атомарною структурою, різноманітні наноматеріали, сукупність генетично модифікованих організмів і клонованих тварин, носіїв штучного розуму і транслюдей з імплантованих нейро-чипами, а також простір планетарних комп'ютерно-медійних мереж [6, с.22]. Ці нові типи антропологічної реальності не є пасивними продуктами квантового інжинірингу, а перетворюються на активні чинники середовища існування людини. Вони крім очевидних переваг, мають і негативні наслідки як для навколишнього середовища, так і для розвитку планетарної цивілізації, детермінованого сучасними науковими технологіями. Так, у сфері екології практика нанотехнологізації обіцяє попередити екокризу, що насувається. Нові види промисловості, засновані на експлуатації нанотехнологій, не будуть виробляти відходів, які отруюють ґрунти, атмосферу, світовий океан, а нанороботи зможуть знищувати наслідки старих забруднень.

Розвиток нанотехнологій прокує багато переваг, починаючи від енергозбереження і закінчуючи покращенням стану охорони здоров'я. Водночас, він несе потенційні ризики для навколишнього середовища, приватної конфіденційності, соціальні та політичні ризики. Американський філософ К. Дж. Престон зводить різноманіття етичних проблем нанотехнологій до чотирьох, які найбільше привертають увагу громадськості та екологів: 1) створення нових типів речовин; 2) неконтрольоване відтворення; 3) використання нанотехнологій з метою покращення людського організму; 4) можливість задоволення всіх матеріальних потреб людей [7, с.32-35]. Перша проблема викликає занепокоєння у зв'язку з невпевненістю, чи будуть біосистеми та екосистеми продовжувати функціонувати за наявності нових типів речовин. Як живі, так і неживі об'єкти природи зможуть обернутися у штучні, що створює радикальну загрозу онтологічній категорії природного буття. Проблема неконтрольованого відтворення, або «сірої безодні» («grey goo»), була вперше піднята апологетом нанотехнологій Еріхом Дрекслером [8]. Він показав, що в цілях залучення нових енергоресурсів для процесів виробництва макрооб'єктів дослідники можуть удаватися до відтворення нових об'єктів. Але подібний процес, вийшовши з-під контролю та само відтворюючись експоненціально, може перетворити навколишнє середовище у «сіру безодню» нанороботів, які самовідтворюються. Будь-яка спроба створення подібних систем є загрозою природному еволюційному процесу і тому має стримуватися.

Аргументи «за» та «проти» покращення людського організму більш комплексні. Етичні межі, у яких має розглядатися це питання, - утилітаризм, права, автономія – підлягають тут певній небезпеці. З одного боку, розвиток нанотехнологій може сприяти вирішенню завдань з охорони здоров'я, а з іншого – виникає багато складних проблем: створення кіборгів, які Екологічна культура як складова інноваційної культури суспільства третього тисячоліття

потенційно можуть переважати людину; гомогенізація людського геному; права доступу до технологій і навіть потенційна «перемога смерті». Тут етика навколишнього середовища має рахуватися з етикою медичною. Штучне запліднення, електронні стимулятори серця та імпланти сітківки вже «грають» із спадковістю та природним еволюційним процесом. Прихильники нанотехнологій обіцяють такі переваги, як подолання нестачі матеріальних ресурсів, усунення забруднення навколишнього середовища, необмежене виробництво дешевої сонячної енергії, кінець злиденності, лікування раку, відновлення вимираючих видів та ін. На противагу цим думкам Престон відзначає, що досить дешева електроенергія та атомна енергія не вирішують проблеми нестачі енергоресурсів, а перестороги щодо виснаження не відтворюваних ресурсів зовсім не зупинили їх видобуток. Обіцянки вирішення проблеми будь-яких забруднень породжує халатне ставлення до сьогоденних загроз екології і створюють загрозу існуючим екологічним цінностям, таким як чиста вода, недоторкане природне середовище та різноманіття видів. Таким чином, рішення, запропоновані нанотехнологіями, можуть стати квазірішеннями, які, вирішуючи одні проблеми, породжують ряд нових і більш складних.

Головна небезпека нанотехнології полягає не в погрозі нещасного випадку, а у можливості зловживання цією технологією. Нанотехнології мають такий великий потенціал, що вони можуть використовуватися як у руйнівних цілях, так і у творчих. Ця погроза потребує такого правового регулювання, яке б убезпечувало суспільство від руйнівних наслідків від їх використання, такого рівня політичного контролю над новими технологіями, який ще невідомий для сучасних державних діячів [9, с.386]. Необхідним є пошук шляхів, у межах яких би свобода дослідників поєднувалась би з неприпустимістю серйозних зловживань результатами їх робіт. Поряд з проблемами і перспективами впровадження нанотехнологій у реальне буття і їх впливу на навколишнє середовище далеко неоднозначні наслідки має біотехнологічна революція, яка ставить перед людиною, суспільством і екологами цілу серію викликів, зокрема піднімає проблему і розкриває можливості генної інженерії, розкриває етичні виміри клонування людини (моральна оцінка відтворення людини методами генної інженерії), визначає етичні межі трансформації людської тілесності (припустимі перетворення людського тіла з позиції етики) і небезпеку торгівлі людськими ембріонами.

Поряд з названими вище проблемами в системі відносин у форматі «людина-природа» вчені та екологи називають і такі проблеми, які потребують дійсно людського виміру вирішення, так як вони соціально, культурно, біологічно, антропологічно детерміновані, а саме: проблему екологічного расизму (нерівномірного розповсюдження екологічно шкідливих речовин) і терористичні загрози; екологічні катастрофи, пов'язані з людським фактором, і екзистенційні ризики, пов'язані із небезпечністю «бути» чи «існувати» у цьому світі; соціальні патології в суспільстві (наркоманія, алкоголізм, злочинність); екологічну кризу, яка вже призвела до екологічної катастрофи; віртуальне існування людини у віртуальному

соціумі; глобальні проблеми людства, до яких відноситься криза між людиною і природою [10, с. 229]. Переосмислення проблем комплексу «людина-природа» у співвідношенні з екологічною ситуацією, що створилася у сучасному світі, внаслідок упровадження високих технологій і тих можливих ризиків, що принесуть з собою надвисокі технології у найближчому майбутньому вимагають подальшого культурологічного та екологічного аналізу, формування дієвої екологічної культури в суспільстві як важливої складової інноваційної культури, вдосконалення екологічного виховання і екологічної освіти як важливих засобів формування науково-матеріалістичного світогляду людини нового третього тисячоліття.

Інноваційна культура людини, на думку російської дослідниці Л. Холодкової - “це сфера її духовного життя, що відображає її ціннісну орієнтацію, яку закріплено в мотивах, знаннях, уміннях, навичках, зразках і нормах поведінки, і забезпечує сприйняття нею нових ідей, її готовність і здатність до підтримки й реалізації нововведень у всіх сферах життя” [11, с. 10]. У даному формулюванні робиться акцент на духовній сутності інноваційної культури, на таких складових категорії як освоєння, оцінка, використання новацій, сприйняття, підтримка та реалізація нововведень, що дає змогу з різних боків зрозуміти дане явище, надати йому статусу ноосферної сили й вирішити успішно глобальні суспільні проблеми. З філософської точки зору, під культурною інновацією можна також розуміти механізм формування оригінальних культурних продуктів, що забезпечують динамічний розвиток конкретного типу культури і суспільства, вироблення нових моделей соціальної поведінки та світоглядних орієнтацій адекватних до реальності, що змінюється, оформлення і трансляцію нових знань про природниче і соціальне середовище, будівництво нових форм комунікацій і сфер професійної активності, а також включення новаторських культурних зразків у наявний загальнокультурний контекст.

Підставою для формування інноваційної культури можуть стати як внутрішні, так і зовнішні фактори, пов'язані з постійним відтворенням соціальної нестабільності й мінливості, у результаті: 1) взаємодії суспільства й природи; 2) розвитку спеціалізованих сфер людської діяльності (наука, техніка, філософія, релігія, політика); 3) взаємодії різних соціальних верств і інститутів; 4) пошуку оптимальних форм керування суспільством; 5) взаємодії різних культур і мов культури. Інноваційна культура є ефективною формою соціокультурної комунікації як плідна взаємодія культурних форм, що належать різним культурним шарам і сферам (від елітарних до маргінальних). Передумовами для неї також є як творчі можливості людини, так і поліморфізм культури, що надає творцеві набір "інструментів" - різноманітних форм освоєння, сприйняття й опису миру. Інноваційна культура на думку науковців має виконувати наступні функції: трансляційну — передача з минулого в теперішній час і з теперішнього часу в майбутнє усталених типів інноваційної поведінки соціальних суб'єктів, які пройшли тривалу апробацію і набули певного ціннісного забарвлення в рамках даного суспільства; селекційну — відбір знову створених або запозичених Екологічна культура як складова інноваційної культури суспільства третього тисячоліття

інноваційних поведінкових моделей, які в щонайбільшій мірі відповідають потребам суспільства на певному етапі його розвитку; інноваційну — розкриття креативних можливостей описуваного соціокультурного механізму, вироблення нових типів інноваційної поведінки на основі зразків інноваційної діяльності, які виникли всередині самої культури або були щеплені ззовні [12].

Важливою складовою інноваційної культури повинна стати екологічна культура під якою в сучасній науці визначають «сукупність норм, поглядів і настанов, які характеризують ставлення суспільства, його соціальних груп і особистості до природи» [13, с.423]. Розвинена екологічна культура припускає уміння з гідністю оцінити кожен фрагмент природи як невід'ємну частину людського світу. При цьому світ людини виступає як цілісне, планетарне утворення, в якому певною мірою реалізується традиційна філософська теза про зв'язок «всього зі всім». Водночас екологічна культура, на думку вітчизняної дослідниці А.О. Шевель, є цілепокладаючою діяльністю людини (включаючи і наслідки такої діяльності), спрямованою на організацію та трансформацію природного світу (його об'єктів та процесів) відповідно до власних потреб та вимірів [14, с.37].

В умовах ХХІ століття, коли інноваційні зміни торкаються розвитку усіх сфер життя суспільства, а наслідки суспільної та наукової практики, пов'язані із застосуванням надвисоких технологій, набувають розміру глобальних проблем, перед людством постає необхідність філософського переосмислення проблеми «людина - світ». У цих умовах екологічна культура набуває форми культури екологічної безпеки, яка може бути визначена як самостійна соціальна теорія, що формується і відображає процес забезпечення життя людини, збереження родини й народу, їх цілей, ідеалів, цінностей і традицій, соціальних інститутів і мереж, стійкості дотримання прав і обов'язків людини і основних свобод для всіх (байдужості раси, статі, мови й релігії), їхньої захищеності від неприйнятних викликів, ризиків, небезпек і погроз [15, с.226-234]. Досвід світової культури, нові виклики третього тисячоліття потребують нового рівня і якості діалогу між людьми, між народами, між народом і владою про справедливість, про компромісність й законність, про екологізацію, про співробітництво, про благополуччя, тобто про загальну безпеку ХХІ століття. Російський вчений Р. Яновський, розвиваючи цей підхід запропонував таке трактування необхідності розвитку культури екологічної безпеки на основі високих гуманітарних технологій, які поєднують новий гуманітарний синтез із високими технологіями: «Це викликано прагненням осмислити гуманітарні аспекти високих технологій, що усе більш широко застосовуються у промисловості, у побуті, у військовій справі. Динаміка, нерівномірність і складність змін світової геополітичної, гео економічної ситуацій у контексті глобальних суспільних змін, необхідність раціонального використання ресурсів планети, збереження навколишнього середовища в інтересах безпеки населення планети вимагають адекватного наукового аналізу й відповідної програми дій – «високих гуманітарних

технологій»» [16, с.107]. Тільки рух дорогою до культури екологічної безпеки, до культури глобалізації, до культури компромісу дасть можливість для глобального людства випереджаючи впливати на виклики, загрози, небезпеки, ризики, що виникають не лише у природному, але і соціальному середовищі.

Українська дослідниця І. Лесникова вважає, що особливості функціонування культури екологічної безпеки залежать від характеру й вектора спрямованості змін, що відбуваються в суспільстві, стрімкого зростання нематеріальних компонентів, формування економіки знань, ступеня розвитку людського капіталу, мережевих реальностей (інформації); швидкості взаємодії й зворотніх зв'язків, ролі запобігання; рівня аналізу стану небезпек, їх динаміки й трансформації середовища (як внутрішньої, так і зовнішньої), готовності населення планети до переходу від біосфери до сфери розуму (за В. Вернадським) – ноосфери [17, с.183]. На думку багатьох сучасних вчених, зокрема М. Бейліна, ноосфера – це завершальний етап стійкого розвитку, бажане майбутнє, стан суспільства, за якого забезпечується екологічно припустимий вплив людини на природу і раціоналізуються потреби людей. Звісно, при цьому не слід забувати і про моральний, духовний стан суспільства, бо тільки при досягненні такого стану людство буде в змозі змінити ситуацію, що склалася на Землі на початку нового тисячоліття [18, с. 45]. В умовах сфери розуму формується і відповідна ноосферна екологічна культура, яка виходить із таких світоглядно-методологічних настанов, що лежать в основі гуманістично-ноосферної концепції, найважливішою з засад якої є гармонізація відносин «людство-біосфера» через застосування соціумом нових наукових засобів, достатніх для подолання сучасної екологічної кризи та інших глобальних проблем [19, с.152-156], а саме: інтегральна єдність людства (бо тільки на основі спільних зусиль усіх держав планети є можливим подолання екологічної кризи); розум як визначальний фактор еволюції суспільства (але наслідки діяльності розуму можуть бути як конструктивними, так і деструктивними); соціум як найбільша геологічна сила; необхідність подолання діалектики інтересів усіх і кожного в процесі ноосферогенезу (оскільки людина, її благо у широкому сенсі і є вихідним пунктом і кінцевою метою подолання екологічної кризи); еволюція речовини взагалі спрямована на самоорганізацію ноосфери як останнього з ряду етапів еволюції біосфери (однак досягнення ноосферного етапу розвитку не є однозначно гарантованим); коеволюція суспільства і природи як умова становлення ноосфери; необхідність узяття розумом коеволюційних процесів під свій контроль (окільки поза розумним корегуванням взаємодія суспільства і природи призводить, як показують факти, до катастрофічних наслідків як для суспільства, так і для біосфери) [20, с.149-150].

Важливим аспектом активного становлення ноосферної екологічної культури є розробка нових духовних цінностей, котрі відповідають викликам часу, створення загальноприйнятої системи гуманістично-ноосферних принципів діяльності, подальша рефлексія науково-технічних Екологічна культура як складова інноваційної культури суспільства третього тисячоліття

відкриттів та їх імплементація у суспільну практику, популяризація ідей нового гуманізму. Значну роль у формуванні сучасного гуманістично-ноосферного світорозуміння ноосферної екологічної культури мають також відігравати екологічна освіта й виховання. Екологічна освіта, за визначенням О. Салтовського, це психолого-педагогічний процес впливу на людину, метою якого є формування теоретичного рівня екологічної свідомості, що в систематизованому вигляді відображає різноманітні сторони єдності світу, закономірності діалектичної єдності суспільства та природи, певних знань та практичних навичок раціонального природокористування. Специфіка такого виду освіти полягає в тому, що вона повинна базуватися на принципі «випереджаючого відображення», тобто у свідомості людей має відбуватися постійна оцінка можливих наслідків втручання в природу як безпосередніх, так і майбутніх [14, с.36-37]. Науковці виділяють в ній чотири основні компоненти, зокрема: систему знань про природу, суспільство, принципи природокористування, про результати взаємодії суспільства, природи, шляхи оптимізації такої освіти; систему загальних інтелектуальних і практичних вмінь та навичок природоохоронного характеру; досвід творчої діяльності у вивченні та практичній участі в охороні природного оточення; систему норм, які виявляються в оцінко-емоційному ставленні до природного середовища [21, с.182]. Екологічна освіта покликана допомогти людині усвідомити причини можливих екологічних змін, підказати шлях їх попередження. Філософія виживання людства спонукає будувати освітній процес з урахуванням загрози для довкілля. Вона постає не як самоціль, а як вирішальний засіб формування екологічної культури людини, яка має два основні виміри: з одного боку – це сукупність певних дій, технологій освоєння людини природи, які забезпечують та уможлиблюють саме її існування, з другого – це теоретична галузь знань про місце людини в біосфері як істоти діяльної, організуючої її системи, як вирішального чинника їхнього розвитку. Основним завданням ноосферної освіти є формування екологічного (або ноосферного) світогляду, що має допомогти людині і суспільству в цілому усвідомити, що вся їх діяльність повинна підкорятися закономірностям світу, їх інноваційна творчість повинна бути в гармонії з природою, а їх свобода є свободою вибору життя для кожного особисто та для майбутніх поколінь. Ефективний розвиток екологічної культури може бути реалізований лише через цілісну освітньо-виховну систему на основі принципово нової цілісної еколого-освітньої моделі, складовими якої повинні бути: розвиток і підвищення екологічної культури і освіти всіх верств населення; підготовка фахівців-екологів, здатних професійно сприяти екологізації промислових виробництв, транспорту, впровадженню екологічного моніторингу, розвитку екологічного менеджменту, формуванню екологічної суспільної свідомості; підготовка висококваліфікованими нового покоління з найсучаснішими міждисциплінарними знаннями, з новим екологічно-планетарним мисленням, заснованим на передових досягненнях інтегрально-наукового

простору.

Висновки. Формування екологічної культури як важливої складової інноваційної культури людини XXI століття з опорою на екологічне виховання та гуманітарно-ноосферну освіту є запорукою сталого розвитку суспільства в умовах глобальних змін. Адже саме екологічна культура і система ноосферної освіти розкривають могутні резерви кожної особи та залучають творчий потенціал людей для освоєння і впровадження у реальне буття новітніх надвисоких технологій без нанесення будь-якої шкоди навколишньому і соціальному середовищу, що відповідає новим імперативам епохи. Тільки вони здатні передавати сьогоднішньому та майбутньому поколінням інформацію та зразки діяльності, певні духовні цінності та принципи, що спрямовані на виживання людства, становлення глобальної сфери розуму.

Перспективи подальших досліджень: формування концепції інформаційної культури та її складової культури віртуальної реальності; філософське осмислення інноваційної культури постіндустріального суспільства; особливості прояву інноваційної культури в філософії/ моралі, праві, політиці; удосконалення й оптимізація правового регулювання інноваційної діяльності; дослідження нової парадигми освіти в інноваційному суспільстві.

Список використаної літератури

1. Бистрицький Є.К. Ідея культури: виклики сучасної цивілізації, Є.К. Бистрицький, С.В. Пролеєв, Р.В. Кобець, Р.В. Зимовець. – К.: Альтепрес, 2003. – 191с.
2. Пролеєв С. Людство перед викликом глобалізації / С. Пролеєв // Виклик глобалізації: зб. наук. праць. – К.: Стилос, 2001. – С. 9-16.
3. Іванова К.А. Культурні зміни в контексті глобалізації / К.А. Іванова // Практична філософія - №4 – 2010 (№38) – С.26-31
4. Журба М. «Друга природа» другої реальності / М. Журба // Схід. - № 8 (99). – листопад 2009. – С. 134-138.
5. Лукьянец В.С. Наукоємкое будущее. Философия нанотехнологии. Загадка Silentium Universi / В.С. Лукьянец // Практична філософія. – 2003. - №3. – С. 10-27.
6. Кондратенко С.В. Наукоємні технології – детермінуючий чинник становлення планетарної цивілізації / С.В. Кондратенко // Філософія науки: традиції та інновації – 2009. – Вип. 1 – С.21-29.
7. Preston Ch. J. The promise and threat of nanotechnology: Can environmental ethics guide us? // HYLE: Intern. J. for philosophy of chemistry. – Karlsruhe, 2005. – Vol. 11, № 1. – P. 19-44. – Mode of access: <http://www.hyle.org>.
8. Drexler E. Engines of creation: The coming era of nanotechnology. – N.Y.: Anchor press / Doubleday, 1986. – P. 412.
9. Удовика Л.Г. Трансформація правової системи в умовах глобалізації: антропологічний вимір: Монографія. – Х.: Право, 2011. – 552с.
10. Дуднікова І.І. Соціально-філософський дискурс екології людини / І.І. Дуднікова // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії: збірник наукових праць/ гол. ред. В.Г. Воронкова. – Вип. 37. – Запоріжжя: вид-во ЗДІА, 2009. – С.226-233.
11. Холодкова Л.А. Инновационная культура субъектов профессионального образования: концепция, условия формирования / Л.А. Холодкова // Инновации. – 2005. – № 7. – С. 4–15.
12. Центр досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки ім. Г.М. Екологічна культура як складова інноваційної культури суспільства третього тисячоліття

Доброва НАН України [Електронний ресурс] - Режим доступу: http://www.foresight.nas.gov.ua/DocLib1/_39_inn06_innovation_level.htm

13. Огурцов А.П. Экология социальная / А.П. Огурцов, Б.Г. Юдин // Новая философская энциклопедия. – М.: Статус, 2001. – Т.4. – С.423-424

14. Шевель А.О. Роль освіти у формуванні екологічної культури / А.О. Шевель // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії: збірник наукових праць/ гол. ред. В.Г. Воронкова. – Вип. 37. – Запоріжжя: вид-во ЗДІА, 2008. – С.33 - 41.

15. Кузнецов В.Н. Социология безопасности [Учебное пособие] / В.Н. Кузнецов. – М.: КДУ, 2009. – 422 с.

16. Яновский Р. Геополитические реформы современной России: О необходимости высоких гуманитарных технологий / Р. Яновский // Безопасность Евразии. – 1999. - №1. – С.107

17. Лесникова І.В. Сутність і статус культури екологічної безпеки, І.В. Лесникова // Філософія науки: традиції та інновації - 2009. – Вип. 1 – С.174-184.

18. Бейлин М.В. Ноосфера как единое мыслящее человечество / М.В. Бейлин // Практична філософія. - №2. – 2010 (№36). – С. 44 - 48.

19. Карпенко В.Є. Методологічна роль гуманістично-ноосферної концепції у розв'язанні глобальних проблем сучасності: дис. на здобуття ступеня канд. філос. наук: 09.00.09 / В.Є. Карпенко. – Суми, 2008. – 172 с.

20. Карпенко В.Є. Ноосферна екологічна культура / В.Є. Карпенко // Філософія науки: традиції та інновації - 2009. – Вип. 1 – С.147-153.

21. Толстоухов А.В. Экобезопасный розвиток: пошуки стратегем / А.В. Толстоухов, М.І. Хилько – К.: Знання України, 2001. – 285с.

О.В. ЧУМАК

Запорожский национальный технический университет, Запорожье

Экологическая культура как часть инновационной культуры общества третьего тысячелетия

В статье анализируются особенности ноосферной экологической культуры и культуры экологической безопасности, которые выступают составной частью развития инновационной культуры общества XXI века и являются ключевым ресурсом трансформации разных сфер человеческого бытия; определены этические проблемы, связанные с внедрением в реальную жизнь новых сверхвысоких технологий, которые являются основой для изменения отношений в формате «человек-природа»

Ключевые слова: инновационное общество, инновационная культура, экологическая культура, культура экологической безопасности, научно-технический прогресс, новейшие сверхвысокие технологии, экологическая этика, экологическое образование

О. CHUMAK

Zaporozhye national technical university, Zaporozhye

ECOLOGICAL CULTURE AS A PART OF THE THIRD MILLENNIUM SOCIETY INNOVATIVE CULTURE

The article deals with peculiarities of noospheric ecological culture and ecological safety culture. These concepts are rendered being a constituent of the development of the society innovative culture in the XXI century and as a main source of transformations in various life areas. The author underlines ethic problems linked with new superhigh technologies implementation which is considered to be a basis for change in “human-nature” relations.

Key words: innovative society, innovative culture, ecological culture, ecological safety culture, technological change, new superhigh technologies, ecological ethics, ecological education

Стаття надійшла 01.11. 2011р.